

سوال

آیا جایز است که یک قربانی را با نیت قربانی و عقیقه انجام داد؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اگر موعد قربانی و عقیقه یکجا شود و شخصی بخواهد در روز عید قربان یا ایام تشریق برای نوزادش عقیقه دهد، آیا این قربانی می‌تواند به جای عقیقه هم باشد؟

علما درباره این مساله دو قول دارند:

قول نخست: قربانی نمی‌تواند برای عقیقه هم کافی باشد که این مذهب مالکیه و شافعیه و روایتی از امام احمد - رحمت الله بر آنان باد - هست.

دلیل اصحاب این قول چنین است که هر یک از این دو - عقیقه و قربانی - به ذات خود مقصود هستند و در نتیجه یکی از آن دو نمی‌تواند جایگزین دیگری باشد و همینطور سبب هر دو متفاوت است و نمی‌توانند جایگزین هم باشند، مانند قربانی تمتع و قربانی فدیة.

هیتمی - رحمه الله - می‌گوید: و ظاهر سخن اصحاب [مذهب] چنین است که اگر در یک گوسفند نیت قربانی و عقیقه کند یکی از آن دو حاصل نمی‌شود و این آشکار است زیرا هر یک سنتی هست که به ذات خود مقصود می‌باشد (تحفة المحتاج شرح المنهاج: ۳۷۱ / ۹).

خطاب - رحمه الله - در مواهب الجلیل (۲۵۹ / ۳) می‌گوید: «اگر حیوانش را به قصد قربانی و عقیقه ذبح کند یا به عنوان غذای ولیمه بدهد، در الذخیره در این باره آمده: صاحب القبس می‌گوید: شیخ ما ابوبکر فهری می‌گوید: اگر حیوانش را به قصد قربانی و عقیقه ذبح کند برایش کافی نیست و اگر آن را به عنوان ولیمه بدهد درست است. تفاوت این است که در دو تای اولی منظور ریختن خون است و یک بار خون ریختن به جای دو بار کفایت نمی‌کند در حالی که منظور از ولیمه، غذا دادن است که منافای با خون ریختن نیست پس می‌توان آن دو را با یکدیگر جمع بست».

قول دوم: قربانی به جای عقیقه هم کفایت می‌کند. این روایتی از امام احمد و همچنین مذهب احناف است و قول حسن

بصری و محمد بن سیرین و قتاده - رحمهم الله - نیز چنین است.

حجت صاحبان این قول به این صورت است که مقصود از هر دوی این عبادت‌ها تقرب به الله از طریق ذبح حیوان است پس داخل در هم هستند، مانند نماز تحیت المسجد که وقتی شخصی وارد مسجد می‌شود و نماز فرض شروع شده در نماز فرض داخل می‌شود (یعنی اگر شخص وارد مسجد شد و نماز فرض برپا شده نیازی به خواندن تحیت المسجد به صورت جدا نیست و باید وارد نماز فرض شود و همان فرض به جای تحیت المسجد هست یعنی هر دو نماز در هم داخل می‌شوند).

ابن ابی شیبہ - رحمه الله - در **المصنف** (۵/ ۵۳۴) از حسن [بصری] نقل کرده که گفت: هرگاه به جای کودک قربانی کنند به عنوان عقیقه او نیز کفایت می‌کند.

و از هشام و ابن سیرین روایت شده که گفتند: قربانی برای او به جای عقیقه نیز کفایت می‌کند.

و از قتاده نقل است که گفت: از او کفایت نمی‌کند مگر آنکه برایش عقیقه شود.

بهوتی - رحمه الله - در **شرح منتهی الإرادات** (۱/ ۶۱۷) می‌گوید: «و اگر وقت عقیقه و قربانی یکجا شد به طوری که روز هفتم تولد نوزاد مصادف با ایام قربانی شد و برایش عقیقه کردند به عنوان قربانی نیز کفایت می‌کند، یا اگر قربانی کند به جای دیگری (یعنی عقیقه) کفایت می‌کند. همانطور که اگر روز عید و جمعه یکجا شود برای یکی از آن دو غسل می‌کند و همینطور شخص مُتَمَتِّع یا قارن اگر در روز نحر (دهم ذی الحجه) قربانی کند برایش به عنوان هدی واجب و قربانی کفایت می‌کند».

وی - رحمه الله - در **کشاف القناع** (۳/ ۳۰) می‌گوید: **اگر عقیقه و قربانی یکجا شود و بخواهد حیوان را به نیت هر دو - یعنی عقیقه و قربانی - ذبح کند به نص - یعنی نص سخن امام احمد - برای هر دو کفایت می‌کند.**

شیخ محمد بن ابراهیم - رحمه الله - همین قول را برگزیده و می‌گوید: «اگر قربانی و عقیقه یکجا شود یکی برای صاحب خانه که قصد کرده برای خودش قربانی کند کفایت می‌کند که این را به عنوان قربانی ذبح کند و عقیقه نیز در آن وارد می‌شود.

سخن برخی از آنها اما در بر دارنده این است که باید در آن اتحاد باشد یعنی قربانی و عقیقه هر دو برای کودک باشد و در سخن برخی دیگر این شرط نیست، یعنی اگر پدر قربانی کند برای پدر [و خانواده] به عنوان قربانی و برای نوازده به عنوان عقیقه خواهد بود.

حاصل آنکه: اگر حیوان را برای قربانی ذبح کند و نیت عقیقه نیز کند [برای هر دو] کفایت می‌کند».

فتاوی الشیخ محمد بن ابراهیم (۶/ ۱۵۹).

والله اعلم